

Campu San Francisco d'Uviéu

El primer xardín históricu d'Asturies

Un paséu pelos xardinos de los grandes pláganos

Por **Carlos Lastra López**

Asociación Asturiana d'Amigos de la Naturaleza (ANA)
Departamentu de Bioloxía d'Organismos y Sistemes
Universidá d'Uviéu

Semeyes **Ignacio Martínez Fernández**

Asociación Asturiana d'Amigos de la Naturaleza (ANA)

El más vistosu de los Cedros del Himalaya, ente la fonte-monumentu a Clarín y la cai Santa Cruz.

L'Asociación Asturiana d'Amigos de la Naturaleza (ANA) catalogó les plantes del más emblemáticu parque uviéin ya iguó los primeros lletreros d'estes nel añu 1981, volviendo a poner lletreros (malapenes queda agora dalguna muestra) en 1990. Nel añu 1989 fixéremos tamién una esposición históricu-flo-rística sobro'l Campu San Francisco nos baxos del teatru Campoamor.

Naquel 1990 catalogáremos 127 especies (62 d'árboles) y hasta un total de 23 variedaes de dalgunes d'elles: en total 150 tipos estremaos de plantes nuna superficie de cuasi 90.000 m², que ye una variedá vexetal curiosa, magar que'l Campu llama más l'atención pol númberu y el grandor de los sos árboles que pol númberu d'especies distintes. Y eso que pasó y pasa per entresaques y podes de contino, pue dicise que siempres inxustificaes.

Bona prueba de lo que dicimos ye'l pasar en 100 años, de los 2.436 exemplares que tenía, acordies con un informe de 1889, a los 1.000 que paez que tien agora –incluyíos los llantaos nel añu 2010 cuando Uviéu quería ser candidata a la Capitalidá europea de la Cultura–. Les 130

especies catalogaes por ANA nel añu 1990, pertenecientes a 49 families botániques, choquen tamién coles 525 de 65 families que, al paecer, llegó a tener el Xardín Botánicu de la Universidá d'Uviéu.

EL XARDÍN BOTÁNICU

Esi Xardín Botánicu taba no que yeren enantes lloses y finques del Monesteriu de San Francisco, y creóse en 1846 cumpliendo con una llei del añu anterior, que mandaba a les universidaes iguar xardinu botánicos y gabinetes d'Historia Natural. Duró hasta'l 6 de marzu de 1871, cuando'l Conceyu d'Uviéu –que yera'l qu'arrendaba'l terrén a la Universidá– valtó la muria que lu separtaba del restu del Campu, pola mor de la falta de pagos de la Universidá. Quiciabes la presencia del Xardín Botánicu, inda que fore curtia y problemática, xustifique dalgo de la diversidá forestal del nuesu parque: hai datos como los «406 árboles y arbustos de Asia y Rusia» donaos por un militar en 1848, o la semiente d'ocalitu cedida pola Direición d'Agricultura «para ensayar su cultivo y propagación».

ANA catalogó les plantes del parque uviéin ya iguó los primeros lletreros d'elles nel añu 1981

Texu curiosu pero entá xoven

Carbayu (La Herradura)

Pláganu (La Rosaleda)

Olivar y Ocalitu

En 100 años, el Campu pasó de tener 2.436 exemplares vexetales a unos 1.000

Ún de los mayores pláganos y fonte L'Anxelín

El Xardín Botánicu de la Universidá d'Uviéu ocupó la zona al rodiu la fonte l'Anxelín ente los años 1846 y 1871, cuando la Casa Conceyu d'Uviéu lo axuntó al restu'l Campu

Paséu d'El Bombé y filera de Castañales d'Indies

El mayor carbayu de La Herradura

Pláganu y pládanu xuntos en Santa Cruz pa baxo

Paséu de los Álamos y mosaicu d'Antonio Suárez

ARBOLEDA

Y ye qu'enriba la fonte l'Anxelín (que taba xusto nel mediu del Xardín Botánicu) puen vese exemplares mui grandes de Cedros del Himalaya, ún d'ellos monumental y perguapu, de lo más vistoso del Campu, amás de secuoyes y delles Palmeres Canarias.

Pero los grandes vecinos del Campu San Francisco son d'unas poques, perpoques especies, namái que dos o tres: los pláganos o pládanos (*Platanus hybrida* y *Acer pseudoplatanus*). El primeru, *Platanus hybrida*, ye eso, un híbridu criáu nos xardinos d'Aranxuez, mui resistente, polo que ye maltratáu y podáu xabazmente en munchísimos paseos y xardinos grandes y pequeños d'Asturies. Nel Campu atopamos exemplares espectaculares, xigantescos, que son la mayoría pente los árboles que medren en toles fasteres. L'*Acer pseudoplatanus*, que ye más escasu hailu dalgo más na esquina Santa Cruz-Santa Susana, y pue confundise col otru, porque tamién son grandonos y de fueya asemeyao (estrémense meyor nel tueru y los frutos).

La Castañal d'Indies (*Aesculus hippocastanum*), coles sos vistoses inflorescencies y abondoses castañes, según el tiempu que seya, se dría la tercer – quiciabes la segunda– especie en bayura y espectacularidá.

Grandes, altísimos y guapísimos exemplares, auténticos arbolones dalgunos, d'esos tres especies son lo más carauterístico del nuesu primer parque. Amás d'elles tres, que monopolicen lo que queda de la vieya «viesca», les tilares (otres dos o tres especies) son abondoses al par de les cais Santa Susana y Conde de Toreno, onde 40 exemplares de *Tilia platyphyllos* marquen la llende'l Campu, y otra filera de la Tilar Americana (*T. americana*) allúgase na otra acera, la del Bancu d'España. Esti bancu ta onde yera'l xalé

Castañalona d'Indies talada

de Concha Heres, arrodiaú tamién d'arbolones, y too eso yera parte'l Campu San Francisco, porque llegaba al Hotel Reconquista, qu'enantes foi l'Hospiciu.

Diba ser llargo falar de más especies o exemplares valoratibles, como la olival centenaria –pero vecina de recién nel Campu–, un par d'ocalitos grandonos o les palmeres citaes enantes, onde la cai Santa Cruz, asina como especies protexies (del Catálogu Asturianu d'Especies Amenazaes de la Flora) tal que dalgún carrascu, carrasques y texos, nunca exemplares mui vieyos o grandes.

Lo que ye de destacar ye la metada que queda d'un exemplar de Castañal d'Indies (enantes que desapareza dafechu), porque pue que seya ún de los árboles onde ataren –el 19 de mayu de 1808– a cinco «afrancesaos» –ente ellos el poeta Juan Meléndez Valdés, amigu de Xovellanos y maxistráu lo mesmo que José Antonio Mon, unviaos dambos por Joaquín Murat a pacificar el levantamientu d'Uviéu del 9 de mayu–, esi levantamientu de mayu qu'entamó tamién n'otru llugar del Campu San Francisco. La xente quería afusilalos, y salvárense gracias a que dellos callóndrigis de la Catedral corrieren revistíos sacramentalmente en procesión cola Cruz de la Victoria y una custodia col Santísimu p'aparalos; había un cuadru de José María Uría na pinacoteca de la Universidá quemada na revolución de 1934 que representaba la escena.

Los grandes vecinos del Campu San Francisco son namái dos o tres especies: los plárganos, *Platanus hybrida*, son un híbridu mui resistente, polo que ye maltratáu y podáu en paseos y xardinos grandes y pequeños d'Asturies. Nel Campu atopamos xigantescos y espectaculares exemplares. Castañales d'Indies, *Aesculus hippocastanum*, hailes tamién pergrandes, mentanto que los pládanos, *Acer pseudoplatanus*, son más cuntaos.

Cai Torono: contraste ente les fachades y lo trupo de les tilares del Campu

Na esquina Santa Cruz/Santa Susana hai dellos pládanos

La Fuentona

L'autor y un cartelu de los qu'entá queden

Fonte d'El Caracol

MÁS HISTORIA

Ello ye qu'*El Campu* –qu'incluyía La Escandalera y lo de delante'l Campoamor– foi de siempre l'epicentru de la vida uvieína (de magar se salió de les muries medievales, claro): llugar de conceyos, mercaos, manifestaciones... tanto que foi nomáu por dellos autores «el quilómetru cero d'Asturies» o «la exa del mundiu uvieín».

Parte de la so historia remóntase a 1234, cuando un callóndrigu de la Catedral fai donación d'una fonte y prau a los monxos pa que fundaren una casa: el monesteriu franciscanu que yera onde agora tá'l Palaciu de la Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies, el Parllamentu asturianu, y qu'enantes foi la Diputación Provincial. Nel sieglu XVI (1534), ye'l Cabildu de la Catedral el que cedía al Conceyu, per aciu d'un contratu de trueque, viesca y praos de llau

del monesteriu de San Francisco, y cedíalos pal Campu San Francisco diciendo que «El Campo es la principal y mejor salida que esta ciudad tiene, y donde la gente más concurre, para que se abra y sea público y común».

Asina ye que los terrenos del Campu, munchu mayores –como queda dicho– enantes del crecimentu de la ciudá, foi recortándose. D'una viesca trupo acabó en parque, y va camudando, pasu ente pasu, nunos xardinos convencionales, magar que calteniendo paseos carauterísticos ya históricos, usaos de contínu por vecinos y visitantes.

En 1858 abrióse la cai Santa Susana y en 1874 la d'Uría, que diba del cascu vieyu de la ciudá a la flamante estación del Norte (güei de RENFE y FEVE), llevando per delante, pal enanche, el totémicu «Carbayón» que da nome a la xente

d'Uviéu. De 1886 ye la cai del conde de Torono y del añu 1889 la del marqués de Santa Cruz de Marcenado, les otres dos vías qu'acabaren d'acotalu pa siempre.

En 1925 valtárense tolos álamos que marca-ben la llende cola cai Uría y que dieron el nome al **Paséu de los Álamos**, agora mui tresformáu y decoráu dende hai unes décadas por un valiosu mosaicu'n mármol d'Antonio Suárez (artista cofundador del Grupu «El Paso» nel 1957). Güei namái queden 17 álamos (*Populus nigra*) sobrevivientes d'otros llantaos munchu dempués, en 1951.

• Nesti paséu, a la mesma vera d'Uría, hai 27 magnolies, especie que-y presta munchu al alcalde Gabino de Lorenzo, que les fixo llantar auquiera pela ciudá. Lo que falten son carbayos, porque, magar que seya símbolu d'Uviéu'l

Grandes, altísimos y guapísimos exemplares de plárganos, o pládanos, y castañales d'Indies son los protagonistas indiscutibles del nuesu primer parque públicu

Restos de la ilesia de San Isidoro
(treslladaos al Campu)

Bustu artísticu dedicáu al periodista Manolo Avello

Maternidá de Sebastián Miranda y L'Escorialín

Carbayu (el roble *Quercus robur*), hai per pocos d'ellos nel Campu, entá nuevos y pequeños (menos ún dalgo más crecíu); la mayoría tán nel **Paséu de la Herradura**, que ta presidíu pol quioscu la música, una obra de Miguel de la Guardia (1889) a la que se xube dende otu paséu: el del Bombé.

El Bombé ye, ensin dulda, el más representativu de tolos paseos del Campu, con dos fileres de Castañales d'Indies, amás de bancos, canapés d'un llau y bancales corríos con una verxa nel respaldu –verxa que se treslladó dende la plaza Porlier– del otu llau. Tien dos fontes grandes: la de **Les Ranés** pa la parte Toreno y **La Fuentona** pa Santa Cruz; esta segunda inauguróse conmemorando una nueva traída d'agua a la ciudá en 1875: puen lleese los nomes de les cuatro fontes que recoyía (*Lillo, Ules, Boo y Fitoria*); hai tamién otra fonte al par del quioscu la música **La Fonte'l Caracol**, fonte permanente de la que toos bebimos dalguna vegada.

• **A Juan Meléndez Valdés, J. Antonio Mon y otros tres «afrancesaos» hubieron afusilalos nel Campu San Francisco**

ARTE

Resulten destacables dos obres escultóriques mui discretas, que sofiten a dos árboles mui inestables –ún onde'l Paséu de los Cures y otu onde l'arcu San Isidoro–: son de Benjamín Menéndez y arriquecen les muestres d'arte que fai del Campu San Francisco un verdaderu **Xardín Históricu**, magar que les autoridaes de Cultura y los diputaos de PP y PSOE de la Xunta Xeneral se negaren a declaralo (o solicitalo, nel casu del Parllamentu) asina, ensin facer casu de lo pidío por más de 10.000 firmes presentaes por AS-CIZ, ANA y dellos otros coeulivos ciudadanos a la Conseyería competente. Escultures de Víctor Hevia –dalguna con Álvarez Laviada– dedicaes a José Tartiere, a «Clarín», a Juan Muñiz, o les titulaes «Amor» y «Dolor» que –mui estropiaes y abandonaes– tán a la entrada de l'avenida d'Italia (nel paséu Los Álamos), o la obra de Vaquero Palacios, decorando la funcionalidá d'unos tresformadores llétricos asitiaos a los llaos d'una escalera d'accesu dende Toreno, xunto con maternidaes como la de Sebastián Miranda (esquina onde **L'Escorialín**) son exemplos escultóricos valoratibles. Hai tamién escultures recordando a Paulino Vicente, Alfonso Iglesias, Manolo Avello, Palacio Valdés, a una popular fotografía am-

bulante y al conde de Llañores o al marqués de Santa Cruz del Marcenado, o al mesmísimu San Francisco d'Asís (copia de la perconocida obra de Pedro de Mena).

Y p'acabar, dos recuerdos arquitectónicos: una columna auténtica, sobreviviente de la plaza del Fontán y –onde l'estanque de los patos– el pórticu, tamién sobreviviente, de la ilesia de San Isidoro, del sieglu XIII.

El Cabildu la Catedral cedió al conceyu viesques y praos pal parque, porque «El Campo es la principal y mejor salida que esta ciudad tiene, y donde la gente más concurre, para que se abra y sea público y común»

DAQUÉ SOBRO LA FAUNA

Nesi Estanque de los Patos hai delles anátides residentes (alicortaes) y otros migradores que nos visiten; son l'únicu restu de fauna cautivo que, en dómines pasaes, vivieren nel Campu. Los más famosos, los osos Petra y Perico, pero tamién llobos, un monu, dalgún corciu, esguiles (desplazaos polos abondosos perros que tríen pel parque) y aves cantores enxaulaes tán nel recuerdu ciudadanu. Namái que s'atopen agora pavos reales que glayan con voz carauterístico: percuerrén el Campu y lleguen a cruzar la cai Toreno p'abellugase onde'l Bancu d'España (xardinos de Concha Heres).

No que cinca a los páxaros de viesca del Campu, siguen tando pendientes d'un estudiu más fondu que'l que se fixere cuantayá por ANA, cuando añeraben ellí 18 especies, que yeren el 38% de toles observaes daquella, clasificaes nos órdenes Passeriformes (76,5% del total), Falconiformes, Estrigiformes, Caradriformes, Columbiformes, Apodiformes y Coraciformes.

Nota: Dellos datos d'esti artículu tán tomaos de trabayos d'Alejandro Vidal, Ignacio Gámez y los collacios que catalogaren les plantes del Campu (y d'otres publicaciones d'ANA), d'ASCIZ o d'Ánxel Nava, el Bardu Errante. Toles semeyes son d'Ignacio Martínez (ANA).

Magar que seya'l símbolu d'Uviéu, hai per pocos carbayos nel Campu, entá nuevos y pequeños

Naturaleza

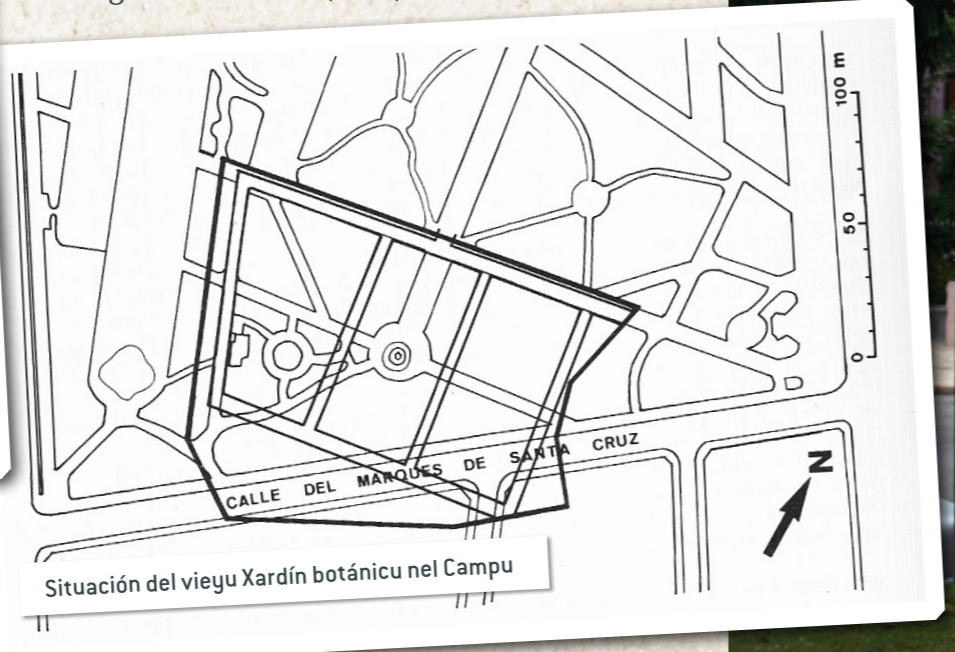
Árbol, ún de los sofitos artísticos de Benjamín Menéndez

La placa d'ANA val de posaderu pa les aves

Columna d'El Fontán énte una Castañal d'Indies

Situación del vieyu Xardín botánicu nel Campu

Escalera en Toreno, solución artística de Vaquero Palacios pa un tresformador llétricu. Enfrente, xardinos del bancu d'España (enantes de Concha Heres)